

Тема уроку: Назрівання Другої світової війни

Стікер 7. Пакт Молотова-Ріббентропа

ДЖЕРЕЛО 1. Пакт Молотова-Ріббентропа

Починаючи з травня 1939 р., між урядами Німеччини і СРСР відбувалися неодноразові контакти щодо пошуку взаємовигідних домовленостей. СРСР у 1938–1939 рр. за будь-яких обставин не хотів бути втягненим у війну з демократичними країнами Заходу. Радянський Союз розраховував стати союзником переможця у цьому конфлікті й у той же час боявся бути втягненим у війну з Японією та Німеччиною, намагався не допустити бойових дій на своїй території. Отже, пропозиція Німеччини підписати договір про ненапад терміном на 10 років повністю відповідала розрахункам і намірам Москви.

23 серпня 1939 р. після кількогодинних переговорів міністр іноземних справ Німеччини Йоахім Ріббентроп і комісар у закордонних справах СРСР В'ячеслав Молотов у присутності Сталіна підписали в Москві **радянсько-німецький пакт про ненапад терміном на 10 років**, що увійшов в історію як "пакт Молотова-Ріббентропа". Водночас В. Молотов та Й. Ріббентроп підписали таємний протокол про розподіл сфер впливу в Східній Європі.

Протокол складався з короткої преамбули і чотирьох пунктів:

- У випадку територіально-політичної перебудови областей, які входять до складу Прибалтійських держав (Фінляндія, Естонія, Латвія, Литва), північний кордон Литви одночасно є межею сфер інтересів Німеччини і СРСР. При цьому інтереси Литви щодо Віленської області визнаються обома сторонами.
- У випадку територіально-політичної перебудови областей, які входять до складу Польської держави, межа сфер інтересів Німеччини і СРСР буде приблизно проходити по лінії рік Нарви, Вісли і Сяну. Питання, чи є у взаємних інтересах бажаним збереження незалежної Польської держави і якими будуть кордони цієї держави, може бути остаточно з'ясованим лише протягом подальшого політичного розвитку.
- Стосовно Південно-Східної Європи з радянської сторони підкреслюється зацікавленість СРСР у Бессарабії. З німецької сторони заявляється про її повну політичну незацікавленість у цих областях.
- Цей протокол зберігатиметься обома сторонами в суворій таємниці

На півночі Фінляндія, Естонія та Латвія відходили до радянської сфери впливу. Польща мала бути поділена у випадку «політичної реконфігурації» – території на схід від річок Пізи, Нарви, Вісли і Сяну потрапили до Радянського Союзу, а західна частина – Німеччині. Литва, яка прилягала до Східної Пруссії, мала потрапити до німецької сфери впливу, але другим секретним протоколом у вересні 1939 р. було віддано більшу частину Литви до Радянського Союзу. Згідно з секретним протоколом, до Литви повинно було бути приєднане етнічне польське місто Вільнюс, яке належало Польщі протягом міжвоєнного періоду в результаті литовсько-польської війни 1920 р. Іншим пунктом договору Німеччина брала зобов'язання не втручатись в дії Радянського Союзу проти Бессарабії, яка в той час належала Румунії; внаслідок чого Бессарабія була приєднана до Молдовської АРСР, а згодом Молдавської РСР.

Договір разом з іншими радянсько-німецькими угодами **втратив силу 22 червня 1941 р.** після нападу Німеччини на Радянський Союз.

У СРСР протягом усього післявоєнного періоду існування «секретного протоколу» до договору категорично заперечувалося. Лише в грудні 1989 р. був опублікований текст секретних протоколів, який зберігся в архівних фотоплівках МЗС Німеччини, і була офіційно заявлена його справжність на основі графологічної, фототехнічної та лексичної експертизи.

ДЖЕРЕЛО 2.

2.1. Свідчення

«...Радянське керівництво проводило подвійну політику і при цьому остаточні рішення залежали від того, яка сторона запропонує більше. Берлін відреагував більш позитивно. А ось у Лондоні вагалися». Ганс-Адольф Якобсен, німецький історик

(Г.-А.Якобсен. Человечество воевало...//Литературная газета, 30 августа1989 г.)

2.2. Свідчення

«Я проводив переорієнтацію стосовно Росії поступово. У зв'язку з підписанням торговельної угоди ми вступили в політичний діалог. Було запропоновано укласти пакт про ненапад... Згодом надійшла універсальна пропозиція Росії. Чотири дні тому я зробив незвичний крок, який призвів до того, що Росія вчора відповіла, що вона готова піти на укладення пакту. Встановлено особистий контакт зі Сталіним. Післязавтра фон Ріббентроп підпише договір. Тепер Польща перебуває в становищі, в якому я хотів її бачити. Ми не повинні боятися блокади. Схід забезпечить нас зерном, худобою, вугіллям, свинцем і цинком. Велика мета вимагає великих зусиль. Я лише боюся, що в останній момент якась свиня втрутиться зі своїм посередництвом». Гітлер о 12-й годині 22 серпня 1939 р.

(Documents on German Foreign Policy. 1918–1945. Series D (1937–1945). Volume VII, Washington, 1956, p. 204)

2.3. Свідчення

«Чи не викине Гітлер у потрібну хвилину цей договір у сміття, як нічого не вартий клаптик паперу, – що він неодноразово робив з іншими? <...> «Ламаний гріш – ось ціна словами таких людей, як гер Гітлер і К. <...> Не допомагати викручуватися та точити на нас ніж треба, а бойкотувати, блокувати фашистських канібалів, відгородитися від них китайською стіною, ровами, колючим дротом, рогатками, вовчими ямами. Нехай смажаться у власному (арійському) соку. А допомагати їм зістрибнути з гарячої сковороди – не в наших інтересах».

З письмового звернення пенсіонера С. Панфілова до В. Молотова від 28 серпня 1939р.

(Цит. за: Чубарьян А.О. Российско-германские отношения (август 1939 – июнь 1941). «Смена вех» в теории, идеологии и пропаганде // «Завтра может быть уже поздно...»: Вестник МГИМО – Университета: спец. выпуск к 70-летию начала Второй мировой войны. М., 2009. С.115–125.)

Політичні кола США намагалися не втручатися у європейську політику.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/qfPha9>

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/utDBRf>